

ד.א.ל.ז.ז.ר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

נושא השבוע: לקראת פסח (ב)

כ"א אדר תשפ"א 1365 (שנה כו')

ההפטרה: "ויהי דבר" (יחזקאל לו)

פרשת כי תשא – שבת פרה

"את חזק המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות... ששת ימים תעבוד וביום"

השביעי תשבות (כד, יז, כא) שואל הרמב"ן: מדוע נסמכה שבת לרגלים פסח, שבועות וכדו' ? ומשיב שכל החגים הם זכר ליציאת מצרים וגם שבת יש בה זכר ליציאת מצרים שכתוב (דברים ה, טו): "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויוציאך ה' אלקיך משם על כן ציוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת". לכאורה מה כל כך מיוחד ביציאת מצרים שכל החגים והשבת מושתתים עליו? אלא 10 המכות שקיבלו המצרים ונס יציאת מצרים מהווים את יסוד האמונה והיהדות שה' יתברך הוא מנהיג העולם ובחר את עם ישראל להיות עמו, ואמרו "נעשה ונשמע" וקיבלו עליהם עול תורה ומצוות. לכן חובה קדושה להורים להקדיש את ליל הסדר לילדים, להמחיש ולהסביר להם את כל הניסים שעשה ה' יתברך לעם ישראל במצרים כדי להשריש בליבם את רוב גודלו וטוב חסדו.

פרשת פרה מהי?

בשבת שלפני "שבת החודש" קוראים פרשת פרה, שבאה להזהיר את ישראל להיטהר קודם הפסח כדי שיוכלו להקריב קרבן הפסח במועדו. ואע"פ שבעוונותינו חרב בית המקדש ואין לנו קרבן ולא טהרה, אנו מחזיקים בתורת הטהרה ולומדים מצוותה בזמנה, ונחשב לנו כאילו היטהרנו מטומאותינו והכשרנו עצמנו להקריב קורבנותינו במועד. לדעת הרבה פוסקים קריאת פרשת פרה היא מצוות עשה מן התורה, ולכן יש להקפיד לקרוא בס"ת המהודר ביותר והציבור יכוונו לצאת ידי חובת הקריאה, וראוי ונכון שנשים שיכולות תבואנה לביה"כ לשמוע קריאה זו. מוציאים שני ספרי תורה: בראשון-קוראים בפרשת השבוע שבעה עולים [ואומר חצי קדיש], ובשני מפטיר -פרשת פרה (במדבר יט, א-כב) [ואומר חצי קדיש] (ילקו"י פורים, ס' התודעה, שו"ע אור"ח סי' תרפ"ח ס"ב-ג, ס"ז כה"ח ס"ק כח, משנ"ב שם)

ליל סדר במחנה סוביבור

מעשה שהיה

"אתה רואה את ההגדה הזו?" הצביע ראובן ידידי, אספן הגדות על הגדה

לפסח ישנה. התבוננתי בה, הגדה בת כמאה שנה, לא נדירה במיוחד. ששווה

מקסימום 200 ש. מה עושה הגדה זו באוסף המפואר שברשותו? תמהתי בליבי.

ראובן שחש בתמיהתי אמר: "אל תסתכל בקנקן, האמת להגדה הזו אין ערך אספני, אבל יש לה ערך רגשי, ההגדה הזו עמדה במרכז ליל הסדר שנערך במחנה ריכוז בשואה".

והוא החל לספר: "שנת 1943, ר"ח ניסן, שבועיים לפני ליל הסדר, מחנה הריכוז סוביבור, יאנק, בחור יהודי מחליט שהוא רוצה לערוך ליל סדר במחנה, "השתגעתי?" לחש לו יאשה, "אם יתפסו אותך יהרגו אותך מיד", "לא אכפת לי למות" השיב, "עדיף לי למות כיהודי מאשר להרגיש כמו גוי בלי ליל הסדר, ואם אתה רוצה אתה מוזמן להצטרף אלי". חייך יאנק ויאשה הצטרף אליו. במשך שבועיים הם ניסו להשיג את המצרכים הדרושים, ליאנק הייתה

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק ת"א *נא לא לעיין בזמן התפילה *סוף זמן ק"ש 8:22-8:17

כניסת שבת: 5:22

יציאת שבת: 6:14

יציאת שבת: 6:14

8:22

הגדה שהצליח לשמור עליה בדרך לא דרך. הם שיחדו את מאירקה העובד במטבח שהגניב להם כחצי ק"ג קמח, כשנודעה לו הסיבה לבקשתם ביקש גם הוא להצטרף לליל הסדר.

"אני אפצה אתכם", הבטיח והם הסכימו "אם כבר, שעוד יהודי ישתתף במצווה הזו". את אפיית המצות תכננו לערוך במסגריה בה עבדו שניהם מידי יום, עת החליפו השומרים משמרות הם הוסיפו במהירות מים לכמות קטנה של קמח, לשו כדור בצק קטן, שיטחו אותו ומיד הכניסו לתנור עם עוד מתכות שהיו צריכות להיכנס לתנור. כך במשך 5 ימים, כל יום מצה, ולא היו מאושרים משניהם. הם אספו את המצות בזהירות והניחום במקום מחבוא רק דבר אחד העיב על אושרו של יאנק: "איזה מן ליל הסדר זה בלי יין", נאנת. "אתה השתגע לגמרי", לחש לו יאשה, "תגיד תודה אם נצא מזה בחיים, זה מה שמפריע לך?", "כן, אם כבר למות לפחות שנהיה שיכורים", חייך יאנק. ליל י"ד בניסן הגיע וזוג החברים מוכן, יש להם מצות חצי חרוכות ושני תפוחי אדמה שהגניב להם מאירקה, יאשה פרס נייר לבן שהשיג תמורת פרוסת לחם מאסיר שעבד במשרדים. הם הניחו את המצות על המפה המאולתרת והמתינו למאירקה. לאחר חצי שעת המתנה מורטת הגיע מאירקה כולו זורח "הבאתי לכם הפתעה" אמר ושלף מתחת לחולצתו בקבוק יין סגור ופקוק, "אל תדאגו זה יין כשר שלא פתחו אותו", הכריז. "כנראה אחד הנאצים לקח את הבקבוק מבית של יהודים, הצלחתי להבריח אותו מבלי שהם ירגישו". יאנק כמעט בכה משמחה, "מה עוד צריך יותר מזה, זהו ליל סדר מושלם".

הוא הוציא את ההגדה והתחיל לקרוא בשקט, לפתע הצטרף אסיר נוסף שהבין שחוגגים את ליל הסדר ועוד אחד.. 22 אסירים השתתפו בליל הסדר המאולתר הזה, כשיאשה מחלק לכולם שברי מצות כדי שכולם יזכו לטעום מטעם גן עדן הזה. כל אחד מהאסירים זכה לקבל לגימה קטנה מהיין וכולם לחשו יחד בדמעות את משפט הסיום "לשנה הבאה בירושלים".

יאנק ויאשה שרדו את הזוועות ועם סיום המלחמה עלו לארץ כשיאנק מספר את סיפורה של ההגדה בכל הזדמנות. (סיפר דרור פיננוים מתוך אתר drorpinuiem)

הלכות כשרות מצרכים לפסח

פינת ההלכה

מצרכי מזון סגורים:

א. יש להעדיף לקנות מצרכי מזון לפסח בהכשרים מהודרים [כגון: הבד"צ] (ז. ע.), אבל כשיש סתם מדבקה שכתוב עליה "כשר לפסח", כשלא ברור מי נותן ההכשר [אפשר לזייף בנקל] או שהמוכר מעיד על כשרות המוצר ואין הכשר מסודר אין לסמוך (בית יהודי ח"צ סי' כט).

ב. כשקונה בשר בהמה לפסח יזהר שלא לומר "בשר זה לפסח" [הטעם: שנראה שמקדושו לקורבן פסח] אלא יאמר "בשר זה ליום טוב" (שו"ע סי' תסט ס"א) (וכמובן כל השנה יש להקפיד לספרדים לקנות בשר בהמה חלק בית יוסף) (ילקוט"א ח"א סי' כט ס"ד). ואם בכל זאת אמר, בדיעבד הבשר לא נאסר (וכדי יוסף ס"ק א' כה"ח ס"ק א', חזו"ע פסח עמ' ריז-ריח) טוב להחמיר שלא לומר כן גם בבשר עוף ודגים (כה"ח סק ה, חזו"ע סס) אבל לגבי שאר מוצרי מזון יכול לומר שזה לפסח (שו"ע סס, כי בא מועד לגר"צ חוטא סי').

ג. **ספרדים:** נוהגים לאכול קטניות בפסח [כגון: חומס, אפונה, שעועית, פול, עדשים] (שו"ע תנ"ג ס"א) מ"מ יזהרו מאוד לבדקם מגרגירי החמץ וכן מתולעים! (חזו"ע עמ' פג, תורת המועדים פ"י ס"טו) ובאורז המנהג לבדוק 3 פעמים כשאין ילדים (מפריעים) בקרבנות (סס) [ואף אורז עם הכשר לפסח צריך בדיקה, אך מספיק בדיקה אחת (הרש"ל יחאק יוסף בלויין)] ויש מהספרדים שלא נהגו לאכול קטניות וכל עידה תנהג כמנהגה (סס).

אשכנזים: נוהגים להחמיר שלא לאכול קטניות בפסח (הרמ"א סס, משנ"ב ס"ק ו).

ד. **ספרדים:** נוהגים להתיר לאכול פירות מיובשים בפסח וצריך להקפיד לקנותם בהכשר לפסח של גוף כשרות מוסמך, [הטעם: יתכן שמשרים/מבריקים/מפזרים עליהם חמץ] (חזו"ע עמ' קיז).

אשכנזים: נוהגים להחמיר שלא לאכול פירות מיובשים (הרמ"א סי' תס"ח).

ה. דגים קפואים צריכים הכשר לפסח ודוקא כשבא בחלקים אבל דג שלם לא. (תולעת שני-רווח עמ' קסב) וכן בשר או עוף [טרי או קפוא] יש לקנות בהכשר לפסח (מדריך כשרות לבד"ץ עידה חרדית תשע"א עמ' 164).

מוצרי מזון פתוחים:

ו. **מוצרי יבשים חיים** - לספרדים - כגון: שקדים, גרעינים, שעועית, אורז במשקל יש לקנות לפסח

מיהודי ירא שמים שניקה חנותו מחמץ (ק.ילקו"י עמ' תקפג ס"א) אורז טוב לקנות באריזה שיש עליה הכשר לפסח. (עיין שו"ת יצי"א ח"ח סי' מד).

ז. מוצרים קלויים, מבושלים או פירות יבשים לספרדים-כגון: בוטנים, גרעינים קלויים יש לקנות לפסח רק ממקום שכשר לפסח בפיקוח גוף כשרות מוסמך, ה"ה לגבי טחינת גרגרי קפה (חזו"ע עמ' קיז).

ח. כשקונים דלעת או חזרת אצל הירקן יש להיזהר שלא יחתכנה בסכין חמץ וכן כששוקל ידאג שהמשקל / הכף יהיו נקיים מחמץ (עיין חזו"ע עמ' פא).

ט. מוצרים שאינם ראויים לאכילה - מוצרים שטעמם פגום ואינם ראויים לאכילה וגם אין משתמשים בהם לאכילה, אינם צריכים הכשר לפסח, ולכן:

* מותר להשתמש בפסח בסבון ובשאר חומרי ניקוי, במשחת נעליים, דבק, מי בושם ומוצרי קוסמטיקה אפילו שיש חשש לתערובת חמץ בהם. (תורת מועדים פ"ו ס"ב-כז).

* חומרי ניקוי לשטיפת כלים מותר להשתמש אע"פ שאין עליהם הכשר לפסח, ויש מחמירים מצד חסידות לקנותם בהכשר לפסח דווקא (ולקו"י פסח ח"ב סי' תמוז ס"ו, ק.ילקו"י ח"ב סי' תמוז ס"ה).

* מותר להשתמש בביצים בפסח אע"פ שהחותמת שעליהם (האדומה) בחשש חמץ (מאות אכבד סי' לה, ילקו"י פסח תשע"ז ח"ב עמ' קלז-קלג)

* טבק להרחה - מותר להריח בפסח אפילו שיש בו חשש לתערובת חמץ (תורת מועדים).

י. תרופות: * אם אין החיך נהנה מהם כגון: טבליות וכדורים אף שיש בהם חשש לתערובת חמץ מותרים לחולה שאין בו סכנה [היינו חולה שחלה בכל גופו], וכן חולה שיש בו סכנה, אבל אם זה מיחוש קל כגון: כאב ראש וכדו' (באופן שאינו נופל למשכב מחמתו) מותר להשתמש בהם דווקא כשיש לו אותם מלפני פסח אבל לקנות בפסח ולהשתמש אסור (חזו"ע עמ' קכ).

* אם החיך נהנה מהם [טעם טוב] - כגון: סירופ מתוק, כדורים למציצה שאין עליהם הכשר לפסח אסור למצוץ או לבלוע מהם בפסח [כל שנה מפרסמים את התרופות שכשרות לפסח]. אבל לחולה שיש בו סכנה מותר, וטוב שיתן בתוכם דבר מר שלא יהנה.

* טוב לבקש מהרופא בעת רישום התרופות שירשום לו תרופות כשרות לפסח (פסח כהלכה סי' ו ס"ה, שו"ת יח"ד ח"ב סי' ס, תורת מועדים סס, חזו"ע עמ' קכב).

יא. משחת (וטיפות) שיניים ואודם טוב להחמיר להשתמש רק באלו הכשרים לפסח (ד.ג. וכן אמר לנו הרב"ג יצחק יוסף בעל ילקוט יוסף). אע"פ שמעיקר הדין מותר אפילו שאין כשרות לפסח (אור לזיון ח"ג עמ' נד).

יב. מאכל בעלי חיים (תוכים, דגים, כלבים וכו') אם המזון אינו ראוי למאכל אדם וגם אין החמץ בעין, אלא מעורב במזון ונתערב לפני פסח, מותר להשהות מזון זה בפסח ולהאכילו לבע"ח שברשותו [אבל חמץ בעין ממש אסור להשהות ולהאכילו לבע"ח] (אור לזיון ח"ג פ"ח ס"ה).

הכשרת כלים לפסח

א. כלים שמשתמשים בהם בחמץ אסור להשתמש בהם בפסח מבלי להכשירם (שו"ע סי' תנא), ואפילו שהשתמש בכלי פעם אחת בחמץ צריך להכשירו לפסח (ילקו"י אור"ח ח"ג עמ' תע).

ב. כל הכלים והמכשירים שצריכים הכשרה צריך לנקותם היטב קודם ההכשרה עד שלא ישאר בהם ממשות של לכלוך, שומן או חלודה (שו"ע סס). [בן יומו=שהשתמשו בו ב-24 שעות האחרונות]

ג. בכל כלי הולכים אחר רוב תשמישו לעניין הכשרתו לפסח, אע"פ שרוב תשמישו הוא לא בחמץ בכלל (שו"ע ס"ו), והוא שהכלי אינו בן יומו בזמן הכשרתו [שאם הוא בן יומו מחמץ צריך להכשירו כדין תשמישו בחמץ אע"פ שהוא מיעוט השימוש] (משנ"צ ס"ק מו).

ד. ראוי להיזהר להקדים את ההגעלה לפני זמן איסור חמץ, אין להגעיל כלי בשר וכלי חלב יחד אלא כשאחד מהם אינו בן יומו, ואם שניהם בני יומם יגעילם בזה אחר זה (שו"ע סי' תנב ס"א-ג).

בלנדר - הכשר המיכל שטיפה והדחה, ואם השתמש בו בחמים יכשיר את המיכל ושאר החלקים על ידי עירוי מכלי ראשון (כפי תשמישו ששמים בו ירקות חמים מכלי ראשון) [חלקי זכוכית רק ע"י שטיפה והדחה לספרדים]. ולגבי הסכינים בין השתמש בהם בצונן בין בחם הם צריכים הגעלה ואם אי אפשר לפרק את הסכין בנפרד מהפלסטיק ישאל רב (תורת מועדים ע' בלנדר).

כוסות צלחות ובקבוקים - * אם השתמש בצונן: הכשרם ע"י שטיפה והדחה במים (שו"ע ס"כה).

* ואם השתמש בחמים: ✋ אם הם מזכוכית לסוגיה (כגון: דורלקס, פיירקס, ארקופל ארקורוק וכו') הכשרם ע"י שטיפה והדחה במים לספרדים (שו"ע סי' תנא ס"כו) והאשכנזים בד"כ לא מכשירים כלי זכוכית (הגרמ"א משס). ✋ אם הם מחרס לסוגיו (כגון: פורצלן) אין מועיל להם הכשר (שו"ע ס"א ו- ס"בג).

✋ אם הם ממתכת, בקליט או פלסטיק הכשרם כתשמישים [אם תשמישו בעירוי מכלי ראשון אז הכשרם ע"י עירוי מכלי ראשון וכו'] שו"ע ס"ה-ו.

✋ אם הם כלי אמיל הכשרם ע"י הגעלה ברותחים בכלי ראשון וטוב להחמיר להגעילם 3 פעמים (חזו"ע עמ' קז).

כיריים של גז - יש לנקות היטב ויש לשים לב לגרד את כל הכפתורים של הלהבות וכן במקומות

הברגים, החיבורים והצינורות (מצוי חמץ ישן דבוק) ואח"כ מערים מים מכלי ראשון על כל המשטח העליון [או מכסים בנייר כסף עבה], ואת החצובה וה"מבערים" (להבות) יש להגעיל במים רותחים בכלי ראשון, ואם עירה מים רותחים מכלי ראשון די בכך (חזו"ע עמ' קלז-קלח).

כיריים קרמיות – לספרדים: בין רגיל בין מערכת אינדוקציה- דינה כדין זכוכית שדי להם הדחה יפה יפה עם חומרי ניקוי שפוגם במאכל שנדבק (ילקו"י פסח ח"א עמ' תתקלג). **לאשכנזים**: לא ניתן להכשירו ויש חולקים (ע"פ כסות המזון וההקטנה כיום הכשרות הארופאי מרחשון תש"ע עמ' לד בשם הרב שמואל ווזנר בעל שו"ת הלווי, ס' יאכלו ענווים וישבעו ח"א לגר"מ כהן עמ' 385, מורה ח' טו-טז היו ירחון תורני עמ' קיח, ילקו"י שס) ואי אפשר להניח עליו נייר כסף שנוגד הוראות יצרן וגורמות להשחתת המשטח או סדיקתו. (אמונת עתיד תשע"ג עמ' 160).

מדיח כלים - הפועל ע"י שטיפה ברותחין עם חומרי ניקוי, הכשרו ע"י שינוקו בשטיפה והדחה היטב וטוב ונכון שאח"כ יפעילו את המכונה (ללא כלים) בשטיפה ברותחים עם חומרי ניקוי שפוגמים (ילקו"י פסח ח"ב עמ' שעד).

מחבתות – לספרדים-הגעלה במים רותחים בכלי ראשון (ש"ע ס"יא) ולאשכנזים- לכתחילה ליבון קל (הרמ"א שס). ואם דבוק שומן וא"א להסירו אזי הכשרו בליבון קל. מחבת טפלון(טיגון ללא שמן) אי אפשר להכשירו ואם רגיל להשתמש בו עם שמן הכשרו כמחבת רגיל.

מטחנת בשר - אם משתמש בה תמיד בקר אפילו שטחן לחם עם הבשר מספיק הדחה וניקוי היטב, ואם השתמש בחמץ חם או חמץ קר עם חריף אזי צריכה הגעלה אחרי ניקוי, והחלק המנוקב אם אי אפשר לנקותו היטב ילבנו ליבון קל מעל לגז (חזו"ע לגר"ע יוסף פסח עמ' קס, קלז שו"ת יבי"א ח"ה ח"יד ס' ז).

מיחם של מים חמים [ששמים על האש או על הפלטה] אם משתמשים בו רק למים חמים אין צורך להכשירו, ואם לפעמים מניחים על המכסה בורקס או לחם לחמם וכיו"ב – צריך להכשירו [גם את המכסה] בהגעלה בכלי ראשון (שס אור"ח ח"ג ס' פט ס"עט).

מיקסר - גופו מבחוץ צריך ניקוי במים חמים עם חומרי ניקוי אחר פירוק החלקים שהצטבר בהם לכלוך, [וכן יש לנקות את חלק המנוע שנחשף בפתיחה ויש לפרק את הפלסטיק במקום שמתחבר מערביל לישת הבצק ולנקות מתחתיו היטב]. ושאר חלקי המיקסר שמניחים בהם מאכל הכשרם כתשמישים. אם משמש ללישת בצק נכון שלא להכשירו לפסח (ילקו"י עמ' תכא).

מיקרוגל - ☒ עם גופי חימום [השחמה]- דינו כתנור- ראה תנור אפיה, אלא שיפעילו אותו למשך שעה ☒ רגיל [רק קרינה] - **שמשמש לחימום מאכלים** ינקוהו היטב ויניחו בתוכו כוס עם מים המכילה חומר ניקוי ויפעיל המיקרו גל עד שהמים ירתחו במשך מס' דקות כדי שהדפנות יספגו את האדים. [צלחת זכוכית השטוחה שבתוכה די לה בשטיפה היטב]. וראוי להחמיר להשתמש בו בפסח באמצעות קופסת קרטון או פלסטיק סגורים היטב (ק. ילקו"י ס' תנא ס"י). **ואם משמש לבישול ראוי להחמיר שלא להשתמש בו כלל בפסח** (שס).

מקרר - להפשיר ולנקות ובפרט בידיות, בחריצי המדפים ובקיפולי הגומי וגופי הקירור.

סירי בישול יש לפרק את הידיות ולנקות מתחתם ולאחר מכן להגעיל את הסיר, המכסה והידיות במים רותחים בכלי ראשון (ש"ע ס"ב, יד) [וכנ"ל בסיר לחץ אך צריך בנוסף לפרק את הגומי שבמכסה והגעילו (ילקו"י עמ' שפג)].

סכין מטבח - הכשר בהגעלה (ש"ע ס"ג).

פלטה חשמלית של שבת - הכשרה ע"י עירוי מים חמים מכלי ראשון [או לכסות בנייר כסף בלא עירוי] אע"פ שמשתמשים בו לפעמים לחימום לחם על הפלטה. אבל אם כל שבת או ברוב השבתות משתמשים בה גם לחימום לחם צריכה ליבון ומאחר ואי אפשר ללבנה יש לנקותה היטב ולכסותה בנייר כסף עבה ויקפידו להשתמש בפלטה רק כשהיא מכוסה בנייר כסף (עיין חזו"ע פסח עמ' קלח ופסח כהלכה ס' ח סכ"ב, עיין אור לאיון ח"ג פ"י ס"ד).

שולחן - אם מכוסה תמיד במפה די שינגב היטב ויכסנו במפה לפסח (תורת מועדים שס), ואם אוכל עליו ממש נוהגים להכשירו ע"י עירוי מים רותחים מכלי ראשון (ש"ע ס"ז), ואם חושש שיתקלקל ינקוהו היטב וישתמש ע"י שיפרוס מפה חדשה (תורת מועדים שס).

שיניים תותבות - הכשרם בשטיפה והדחה במים צוננים וניקוי היטב, וטוב שיערה עליהם מים חמים מכלי ראשון (חזו"ע עמ' קמה, קנא).

שיש וכיור - **שיש** - ינקה היטב עם חומרי ניקוי [אפילו שיש חורים מה ששם נפגם] ואח"כ יערה על השיש מים רותחים מכלי ראשון. ואם חושש שהשיש יתקלקל אם יערה רותחים אז רק יצפנו באלומיניום עבה בלא עירוי. **כיור** - מערה עליו מים רותחים מכלי ראשון [נכון לערות 3 פעמים (שס)] את המסננת והברזים ינקה היטב ובפרט בידיות.

תבנית אפיה של לחם - אי אפשר להכשיר וצריך לקנות חדשות דווקא (משנ"צ ס"ק ס"ה לזכר ליבון וא"א לעשות כן). והמקל להכשירו בהגעלה יש לו על מה לסמוך (חזו"ע פסח עמ' קלז, ילקו"י פסח ח"ב עמ' שנה).

תנור אפיה - ינקה היטב [את כל חריציו אף בחלק העליון הפנימי] בחומר חריף ואח"כ ישהנו 24 שעות בלא שימוש וידליק את התנור בחום הגבוה ביותר למשך 20 דקות (ילקו"י עמ' שס).